

Таким чином, будівельно-конструктивні ігри значно впливають на розвиток дитини дошкільного віку, на її підготовку до шкільного навчання. Систематичне використання будівельно-конструктивних ігор у закладі дошкільної освіти, правильне застосування методів та прийомів педагогічного керівництва дитячим конструюванням, врахування вікових можливостей та інтересів дітей – все це в комплексі допоможе забезпечити оптимальний режим підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання в школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурова А. П. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 288 с.
2. Довбня С. О., Зубко Н. П. Формула ігрових технологій як засобу виховання дітей старшого дошкільного віку. *Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи* : збірник наукових праць за заг. редакцією Г. В. Беленької, В. І. Бондар, І. М. Шоробури. Хмельницький : ФОП Мельник А.А., 2020. С. 149-157.
3. Ігрова діяльність старших дошкільників / упор. Н. Ф. Юрченко. Харків : Видавничка група «Основа», 2010. 178 с.
4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : підручник. 2-ге видання, доповнене. Київ : Академія, 2018. 409 с.
5. Психологічний словник / авт.-уклад. В. В. Синявський, О. П. Сергєєнкова ; ред. Н. А. Побірченко. Київ : Науковий світ, 2007. 274 с.
6. Черепаня Н. І. Педагогічні детермінанти готовності дитини до навчання у школі. *Науковий вісник Ужгородського університету* : Серія : Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород : Говерла, 2013. Вип. 27. С. 225-229.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЇ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В СЕРЕДОВИЩІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Мороз О. І.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології*

*Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»*

Болаж Т. В.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 «Психологія»*

*Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»*

Агресивна поведінка є однією з форм реагування на різні неблагоприємні ситуації у фізичному, психологічному чи соціальному плані, що викликають фрустрацію, стрес. Агресивною є цілеспрямована, руйнівна поведінка дитини, в

результаті якої є руйнівні для жертви наслідки та порушення норм суспільної поведінки. Агресивна поведінка школяра може мати відкритий чи закритий, прихований характер і бути спрямована на об'єкт-подразник, чи на предмет розрядки негативного емоційного стану (речі об'єкта, що образив), чи аутоагресію. Основними формами прояву агресивної поведінки є: вербальна, фізична, змішана агресія, аутоагресія.

Аналіз проведеного дослідження: вивчення агресивної поведінки школярів проводилось нами останні чотири роки зі щорічним аналізом розвитку та динаміки агресивності у школярів і звичайно в межах однієї статті важко показати повний аналіз отриманих результатів. В своєму дослідженні ми чітко дотримувались орієнтації на показники фізичного здоров'я учнів. Розподіл учнів, які проявляють агресивність, здійснювався нами за критеріями: стан здоров'я дитини, соціальний статус родини учня, психолого-педагогічні проблеми дитини.

Загальна кількість вибірки становить 34 школяра, де 42,5% - учні молодшої школи, з яких 7,4 % - учні з особливими освітніми потребами, 32% - учні з ослабленим здоров'ям, відсоток учнів з особливими освітніми потребами та з ослабленим здоров'ям становить 3,8 та 48,7 відсотків відповідно.

Аналіз наукової літератури, досвід соціально-педагогічної та психологічної роботи з дітьми, проведене дослідження дозволив виділити дві групи школярів з агресивною поведінкою: група дітей з родин, які перебувають під соціально-педагогічним контролем: конфліктні, розлучені, неблагополучні сім'ї (11,5%); друга група дітей, які мають особистісні чи психологічні проблеми (41%).

Відповідно до отриманих результатів нами було виділено три основні підгрупи учнів: 1 група – учні, які проявляли агресію як засвоєний спосіб відносин (35,5%).

Схарактеризовуючи учнів першої підгрупи, зазначаємо що агресивна поведінка є наслідком копіювання поведінки оточуючих, діти поводять себе відповідно до засвоєного досвіду на попередніх етапах розвитку (агресивна поведінка батьків, реклама агресії під час перегляду телепередач, прояви агресії в спілкуванні з однолітками): підтримка агресивної поведінки дорослими («молодець, що дав здачі»), авторитарного стилю виховання, деформації системи цінностей сімейних стосунках, емоційна холодність чи надмірна вимогливість батьків.

2 група – учні, в яких агресія носила захисний характер (57%), для цієї підгрупи є характерним прояв агресії в разі фрустрації, як форма упередження на прояв агресії з боку іншого. Слід вказати, що в цій групі 59,8% складають учні з ослабленим здоров'ям. Здебільшого, проявляється вербальна агресія в цих учнів. Ці учні демонструють порушення правил поведінки як захист на ускладнення шкільного життя, на стиль взаємин між ровесниками, їм характерно; нерішучість, пасивність, впертість, на перший погляд, учні цієї підгрупи свідомо проявляють агресію, але це відбувається внаслідок того, що дитина не може впоратись зі своїми переживаннями.

3 група – учні, в яких агресивність є рисою характеру (вроджена) - 3,5%, хоча це найменший відсоток, але в соціальному плані це група учнів, які проявляють

різні форми агресивної поведінки щоденно і всі знаходяться на внутрішкільному обліку. Для учнів цієї групи характерні нейродинамічні прояви: нестабільність психічних процесів, психомоторною заторможеністю чи розгальмованістю.

Отже, можна сказати, що агресивність учня слугує засобом самозахисту, засобом пізнання нового та засобом досягнення успіху, механізмом компенсації вад соціального чи психічно-фізичного розвитку.

Серед основних причин, які провокують агресивну поведінку школярів: зниження інтелектуального розвитку, комунікативних навичок, зниженого чи низького рівня саморегуляції, недорозвиненість чи несформованість навчальної діяльності, занижена самооцінка, особливості сприймання учня. Це перша група причин, які носять індивідуально-психологічних характер.

Друга група причин, які провокують агресивну поведінку школярів носять соціально-педагогічний характер: особливості викладацької діяльності учителя, його індивідуально-психологічні особливості учителя, особливості виховного процесу вдома, особливості стосунків в класі.

Досвід соціально-педагогічної та психологічної роботи з агресивними школярами дозволив сформулювати теоретико-практичні положення роботи з агресивними школярами в навчальних закладах, де основним є первинна, вторинна і третинна психопрофілактика агресивної поведінки, рання діагностика проявів будь-яких форм агресії, соціально-психологічна корекція поведінки та обистісних рис школярів.

Під психопрофілактикою слід розуміти систему державних і суспільних соціальних, гігієнічно-медичних та педагогічних дій спрямованих на підвищення рівня здоров'я населення та попередження захворювань [1].

В рамках навчального закладу первинна профілактика спрямована на попередження прояву будь-яких форм агресивної поведінки на основі вивчення механізмів формування поведінки та виховання дитини в сім'ї, вивчення материнсько-дитячих стосунків. Вторинна профілактика передбачає ранне втручання та корекцію материнсько-дитячих та сімейних стосунків, визначення батьківсько-дитячих кордонів, наявність чітких сімейних ролей. Третинна профілактика передбачає корекцію поведінки і психо-соціального розвитку школяра [2].

В рамках соціально-педагогічної і психологічної корекції передбачено здійснення розвитку соціальної та особистісної компетенцій школяра, формування навичок позитивного спілкування, критичного мислення прийняття свідомого рішення, уміння володіти емоціями, формування позитивної самооцінки. З цією метою було розроблено і впроваджено цикл занять з агресивними школярами, які носили характер тренінгу формування соціальних умінь. На нашу думку, формування соціальної поведінки є найбільш ефективними, коли є позитивні приклади для відтворення в шкільному житті. Це мають робити всі учасники навчально-виховного процесу, при цьому слід пам'ятати, що чужих дітей не буває [4].

Якщо говорити про проведений цикл занять по подоланню агресії у школярів, то основною метою їх було навчання засобам володіння і керування агресивністю

особистості, формування розуміння і засобів використання сформованих життєвих цінностей. Саме тому основним методом навчання під час проведення занять було використання методу альтернативного вибору адекватної альтернативи.

Досягнення мети потребує формування у школярів певного соціально-психологічної навички: позитивного спікування, прийняття безагресивного вирішення проблеми, сформованість критичного та аналітичного мислення, позитивні міжособистісні контакти, керування власними емоціями та стресом чи станом тривоги, соціальне пристосування та формування позитивного образу «Я».

Основними методами для реалізації мети були: соціальне прогнозування, моделювання ситуації, рольові ігри, встановлення зворотнього зв'язку, перенесення навичок учбової ситуації в реальне шкільне життя, дитячо-батьківська терапія, методи роботи з групою, методи саморегуляції та контролю агресивності.

Серед форм та способів контролю агресивності ми виділяємо: релаксацію, навчання сомоконаролю, ситуаційне керування агресивністю, психотерапія, інструктивна терапія та ситуативне керування власною агресивністю школярем.

Основною особливістю соціально-педагогічної і психологічної роботи з агресивними школярами є формування почуття спільності з іншими школярами, бажання розуміти іншого, формування емпатійного зв'язку, співчуття між школярами [3].

За таким ж напрямом здійснюється і робота з батьками та вчителями: ознайомлення з причинами агресивної поведінки школярів, психологічними особливостями агресивних учнів, формування нового досвіду взаємодії з агресивними школярами, переформатування ворожості і злоби в «здорову агресивну поведінку»: досягнення позитивної мети, самозахист, відстоювання своїм прав відповідно до норм суспільної поведінки.

Нормалізація батьківсько-дитячих та педагогічно-учнівських стосунків має і для профілактики, і для корекції суттєве значення, оскільки часто дорослі не знають і не вміють діагностувати емоційний стан, емоційні потреби дитини, не мають навичок ефективної взаємодії з агресивною дитиною чи учнем. Соціально-психологічна робота з учителями і батьками має спрямовуватись на зміцнення стосунків між школярів і дорослим. Наш досвід показує, якщо в роботі з батьками необхідною умовою є присутність дитини, то в роботі з педагогічним колективом це не бажано, вчителя необхідно спочатку навчити приймати учня таким, яким він є. Для сприйняття учня іноді достатньо запросити вчителів чи класного керівника на деякі фрагменти занять, де учень розкривається з позитивної сторони.

Роботу з батьками агресивного школяра слід розпочинити з консультування та навчання ефективним засобам спілкування з підлітком, а вже потім долучати до групової роботи.

Отже, особливостями соціально-педагогічної та психологічної роботи з агресивними школярами є: робота в різних напрямках (батьки, вчителі, учні),

дотримання умов ефективної профілактики: довірливі стосунки дорослих та школярів, активна взаємодія сім'ї та школи, формування емпатійності.

Аналіз соціально-психологічної роботи з агресивними учнями проведеної нами протягом тривалого часу дозволяє розглядати практичну роботу як цілеспрямовану, яку необхідно здійснювати одночасно за різними напрямками.

Важливою умовою корекції і профілактики є зміна відношення до оточуючого середовища як з боку агресора, так і з боку жертви та вироблення соціальних навичок вирішення негативної ситуації неагресивним шляхом; формування довірливих стосунків з дорослими; формування у дорослих просоціальних норм поведінки та установок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бовть О. Б. Причини агресивної поведінки дітей молодшого шкільного віку Педагогіка і психологія. 1997. № 1. С. 94-100.
2. Карпінська Т. С. Психологічна профілактика агресії у дошкільників. Івано-Франківськ, 2011. С.25-28.
3. Яценко Т. С. Теорія і практика групової психокорекції : Активне соціально-психологічне навчання. К. : Вища школа, 2004. С.67-70 с.
4. Bandura A. Aggression. Child Psychology. The Sixty Second Year– book of the National Society for the study of Aggression. Chicago, 1999. P. 364-415.

ТАКА ПОТРІБНА АНДРАГОГІКА

Мухіна Т. П.

*кандидат хімічних наук, доцент,
доцент кафедри фізики та радіоелектроніки
Харківського національного університету Повітряних Сил
імені Івана Кожедуба*

У Стародавній Греції педагогом називали раба, який водив до школи дитину хазяїна, виховував і навчав її (грецьке «paídos» означає дитя; «ago» – веду, виховую, навчаю; «andros» – доросла людина). Тобто педагог – це той, хто «веде (навчас, виховує) дитину», андрагог – той, хто «навчас дорослу людину», а андрагогіка – це наука про теорію і методику організації навчання дорослих [1, с. 10].

Тривалий час слово «педагогіка» застосовували для визначення науки про освіту, виховання і розвиток людини будь-якого віку. До речі, перші в історії людства стародавні школи (Лао-цзи, 604 р. до н. е.; Конфуцій, 551-479 р. до н. е.; Платон, 428-348 р. до н. е.; учень Платона Арістотель, 384-322 р. до н. е.) призначалися для дорослих. Термін «андрагогіка» запропонував німецький педагог А. Капп у 1833 р. в книзі «Platon's Erziehungsehre als Pädagogik für die Einzelnen und als Staatspädagogik» [1, с. 10].

Відомий фахівець з андрагогіки М. Ноулз [1, с. 142] відзначає, що систематизоване навчання дорослих почалося після Другої Світової Війни. Вчителі